

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

„ენგურჰესი“

ენგურჰესის კაშხალი

„ენგურჰესი“ (შპს), ენგურის ჰიდროელექტროსადგური, ხუთი ჰიდროელექტროსადგურისაგან (საკუთრივ ენგურჰესი და 4 ვარდნილჰესი) შემდგარი კასკადი. მდებარეობს გალისა და წალენჯიხის მუნიციპალიტეტების ტერიტორიაზე. ენგურის ენერჯეტ. მიზნით გამოყენების იდეა წარმოიშვა 1913-14 წლებში. 1955-მდე სხვადასხვა დროს მდ. ენგურზე ჰესების მშენებლობის რამდენიმე ვარიანტი იყო დამუშავებული, რ-იც ითვალისწინებდა ძირითადად დერივაციული ტიპის დაბალკაშხალიანი ელექტროსადგურების აშენებას. 1955 „ჰიდროპროექტის“

თბილ. განყ-ბამ დაამუშავა სქემა, რ-ის მიხედვით მდ. ენგურზე 5 მაღალკაშხალიანი ჰესისაგან შემდგარი კასკადი უნდა აშენებულიყო. შემდგომ ეს სქემა რამდენჯერმე შეიცვალა. საბოლოოდ ენგურის ჰესის მშენებლობა ორი მოსაზღვრე მდინარის – ენგურისა და ერისწყალის (ენგურის ერისწყალის კალაპოტში გადაადგილებით) ვარდნის გამოყენებით განხორციელდა. „ე-ის“ მშენებლობის მოსამზადებელი სამუშაოები 1961 დაიწყო. პირველი ჰიდროაგრეგატი გაუშვეს 1978 წლის 11 მარტს; ბოლო, მეხუთე – 1980 წლის 21 ოქტომბერს. „ე.“ მაღალი დაწნევის, მარეგულირებელი კაშხალოვან-დერივაციული ტიპის ჰიდროელექტროსადგურია. იგი უდიდესია სამხრ. კავკასიაში. მისი დანიშნულებაა ენერგოსისტემაში სიმძლავრის სეზონური რეგულირება. სადგურის შემადგენლობაში შედის: 1. უნიკალური თაღოვანი კაშხალი, რ-იც ერთ-ერთი უმაღლესია მსოფლიოში (271,5 მ). კაშხალი დაბა ჯვართან (წალენჯიხის მუნიციპალიტეტი) ქმნის სეზონური რეგულირების წყალსაცავს (მოცულობა – 1,08 მლრდ. მ³, სიგრძე – 30 კმ); 2. სადანწეო დერივაციული გვირაბი, პარამეტრებით უდიდესი ევროპაში (დიამეტრი – 9,5 მ, სიგრძე –

15,04 კმ მაქს. დანწევა - 165 მ), რ-იც მთავრდება გამათანაბრებელი კოშკით; 3. მიწისქვეშა სატურბინე წყალსატარები (680 მ საშუალო სიგრძის 5 სადანწეო ძაფი); 4. მიწისქვეშა სამანქანო დარბაზი, რ-იც ერთ-ერთი უდიდესია ევროპაში (სიგრძე - 127,0 მ, სიმაღლე - 51,35 მ, სიგანე - 22,35 მ). მისი ტურბინებიდან წყალი გამყვანი უდანწეო გვირაბით (სიმაღლე - 13 მ, სიგრძე - 3,2 კმ) ჩაედინება გალის წყალსაცავში (მოცულობა - 1,9 მლნ. მ³), იქიდან კი მიეწოდება ვარდნილქესების კასკადს (I, II, III, IV). ენგურის ქესების კასკადის საერთო საპროექტო დადგმული სიმძლავრეა 1640 მეგვტ, აქედან საკუთრივ ენგურქესისა - 1300 მეგვტ (5 აგრეგატი, თითოეული 260 ათ. კვტ სიმძლავრისა), საპროექტო გამომუშავებაა 5441 მლნ. კვტ.სთ, მ. შ. ენგურქესისა - 4330 მლნ. კვტ.სთ. „ე-მა“ გამომუშავა (ვარდნილქესების გარეშე; მლნ. კვტ.სთ): 1980 წ. - 2856,3; 1985 წ. - 2882,9; 1990 წ. - 3579,3; 1995 წ. - 3076,8; 2000 წ. - 2742,6; 2005 წ. - 2535; 2010 წ. - 4270,3; 2011 წ. - 3232,3, ელექტროენერგია. 2011 წ. ენგურქესზე (ვარდნილქესებთან ერთად) მოდიოდა საქართვ. ქესების საერთო გამომუშავების 48,9%, ხოლო საკუთრივ ენგურქესზე - 41,5%. 1999 წ. 6 ოქტ-იდან ქესი არის შპს. 2004 დაიწყო და ამჟამად ძირითადად დამთავრებულია ენგურქესის კასკადის რეაბილიტაცია, რისთვისაც ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკმა გამოყო 38 მლნ. აშშ დოლარი, ხოლო ქართულმა მხარემ ეს პროექტი უზრუნველყო 14 მლნ. აშშ დოლარის ეკვივალენტური თანხით. აღსანიშნავია, რომ, მიუხედავად აფხაზეთის რეგიონთან მოუგვარებელი კონფლიქტისა, ქართველი და აფხაზი ენერგეტიკოსები საკმაოდ ნაყოფიერად თანამშრომლობენ „ე-ის“ როგორც საექსპლუატაციო, ისე რეკონსტრუქცია-რეაბილიტაციის საქმეში.

დ. ჩომახიძე
